

ДОРАДНИЦТВО У СФЕРІ ВІТЧИЗНЯНОГО ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

О.А. Томашевська, кандидат економічних наук

Окреслено сучасний стан органічного виробництва в Україні, висвітлено його роль та значення, наведено характеристики окремих підприємств, які надають дорадницькі послуги виробникам органічної продукції.

Органічне виробництво, органічні продукти, дорадництво, консультаційно-дорадницька діяльність.

В умовах сьогодення все більшого поширення в Україні та світі набуває органічне виробництво. В основному, це стосується практики вирощування та переробки здорових продуктів харчування. Динаміка збільшення попиту на органічну продукцію в Європі вказує на перспективу для українських аграрних виробників швидко інтегруватись до вибагливого, але досить прибуткового й стабільного ринку органічної продукції, що активно розвивається поруч. Практичний досвід свідчить, що органічне господарювання спроможне успішно конкурувати з нині домінуючим – інтенсивним. Для подальшого розвитку органічного виробництва в Україні необхідною є державна підтримка та подальше формування розгалуженої системи дорадництва в даній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку органічного виробництва в Україні знайшли відображення в наукових працях В.А. Шлапака, М.І. Кобиша, М.В. Капшика, Г.М. Чорного, В.І. Артиша та ін. Питання розвитку дорадництва в органічному секторі економіки досліджували такі вчені, як Н.А. Ілюк, М.О. Жуковський, А.Р. Дуб, Т.П. Кальна-Дубінюк, Л.Х. Рибак, А.М. Дубін та ін. Проте зазначені питання потребують подальшого вивчення з урахуванням умов сьогодення.

Мета дослідження – дослідити сучасний стан органічного виробництва в Україні та дорадництва в цій сфері, окреслити перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу. Органічний рух в Україні розпочався півтора десятиліття тому, але особливо він активізувався в останні 5–7 років. Наочним доказом тому є зростаюча кількість господарств, які віддають перевагу органічному виробництву. Станом на 2011 р. їх було вже 155. Загалом під органічне землеробство вони відвели 270 тис. га. У попередні роки на органічному виробництві спеціалізувалися, здебільшого, великі господарства. Вони експортували свою продукцію, переважно, до країн Євросоюзу.

В останні 5–7 років цим видом діяльності особливо зацікавилися відносно невеликі господарства, які, зазвичай, працюють на наповнення продуктами харчування внутрішнього ринку. Зростання попиту на органіч-

ну продукцію помітне у великих містах, таких як Київ, Донецьк, Харків, Дніпропетровськ. Нині найбільший попит органічна продукція має серед людей віком до 35 років. Здебільшого, перевагу їй надають родини з маленькими дітьми, вагітні жінки. Але, є покупці й старшого віку, які прагнуть пригадати смак забутих продуктів.

Органічне виробництво є наслідком органічного землеробства, яке полягає у мінімальному обробітку ґрунту та застосуванні ґрунтозахисних та ґрунтовідновлювальних технологій, активному використанні сидератів та здорових сівозмін із застосуванням бобових азотфіксувальних культур, внесенні лише органічних добрив, а також повну відмову від ГМО та хімічних добрив і засобів боротьби у рослинництві. Крім того, ефективне органічне виробництво передбачає наявність органічного тваринництва, в основі якого – вільне безприв'язне утримання свійських тварин, створення природних, але безпечних і комфортних умов, їх утримання, дотримання природного балансу в раціонах годівлі, годівля на 100 % органічними кормами та домішками природного походження (сіль, крейда, природні мінерали, тощо). Використання органічних технологій веде до підвищення природної біологічної активності у ґрунті та відновлення балансу натуральних поживних речовин. За умов ведення органічного господарства посилюються відновлювальні властивості, нормалізується робота живих організмів, відбувається відновлення гумусу, і, як результат, збільшення врожайності сільськогосподарських культур.

За оцінкою FAO, Продовольчої і Сільськогосподарської Організації ООН, яка багато років вивчала наслідки застосування агрохімії та методів індустріального сільського господарства, майбутнє аграрного розвитку у світі має будуватись саме на органічних технологіях відновлення природних ресурсів та мінімізації залежності від вичерпних ресурсів, з реалізацією дбайливого ставлення до природи фермера й споживача. Нині, коли рівень індустріалізації та інтенсивності застосування агрохімії призвів до катастрофічного погіршення природної родючості землі та економічно-руйнівних перевитрат вичерпних ресурсів, ООН почала закликати світових лідерів звернути увагу на біологічно доцільні органічні технології землеробства.

В умовах сьогодення основна проблема розвитку органічного землеробства в Україні та світі пов'язана з низьким рівнем професійної освіти саме в питаннях застосування виробниками органічних технологій. І це, незважаючи на те, що переважна більшість науковців-практиків XIX–XX століть доводила практичними результатами довгострокову збалансовану раціональність органічних методів землеробства. Поки ж більшість аграріїв чекає на допомогу. Вона може виражатися у законодавчих ініціативах, формуванні національної системи сертифікації, затвердженні правил, стандартів, у пільговому кредитуванні тощо.

Незважаючи на те, що в усьому світі органічне виробництво вважається стратегічним напрямом аграрного розвитку, в Україні ще не прийнято закону, який би регулював діяльність органічних виробників. Україна й досі залишається єдиною в Європі країною без органічного законодавст-

ва, що робить органічне виробництво в країні не визнаним офіційно. І це при тому, що потенціал органічного землеробства в Україні є одним з найбільших у світі, зважаючи на високу природну родючість земель та відносно не дуже високий рівень забрудненості полів агрохімікатами. Агро-екологічний потенціал урожайності в Україні за даними Продовольчої і Сільськогосподарської Організації ООН, становить 6,2 т/га, а фактична середня врожайність сьогодні – лише 2,5 т/га. Це найбільший у світі потенціал, який може бути використаний максимально ефективно із застосуванням органічних технологій землеробства.

На сьогодні держава все ж намагається підтримати цей сектор економіки. Так, державною цільовою Програмою розвитку села на період до 2015 р. планується довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 %, передбачається стимулювання ведення органічного сільського господарства, унормування розвитку органічного землеробства та створення системи його сертифікації.

Таким чином, за умов практично повної відсутності державної підтримки в Україні, оздоровлення українських земель та забезпечення чистими продуктами харчування українських споживачів залишається справою ентузіастів. Нині виробники органіки отримують консультативно-дорадницьку допомогу з боку Міжнародної Громадської Асоціації «БІОЛан Україна», Федерації органічного руху України, Незалежної Всеукраїнської громадської організації Асоціація «Дорада», Всеукраїнської громадської організації «Клуб органічного землеробства», проекту USAID «АгроІнвест», Німецького товариства GIZ, посольств Нідерландів, Швейцарії та Франції [4].

Міжнародна Громадська Асоціація «БІОЛан Україна» – організація, покликана підтримувати всіх, хто зробив свій вибір на користь органічного виробництва – підходу до ведення господарства, який виключає використання ГМО, застосування хімічних препаратів у процесі вирощування та зберігання продукції, що підтверджується відповідними сертифікатами [1]. Асоціацію «БІОЛан Україна» засновано в 2002 р. з метою сприяння розвитку органічного сільськогосподарського виробництва. Пріоритетними напрямками своєї діяльності Асоціація «БІОЛан Україна» вбачає: створення мережі виробників та формування внутрішнього ринку органічної продукції; розробку законодавчої та нормативно-правової бази для органічного виробництва; гарантування якості органічної продукції шляхом її сертифікації та стандартизації; впровадження окремого курсу з органічного виробництва у навчальних програмах спеціалізованих освітніх закладів; підвищення громадської екологічної свідомості.

Асоціація «БІОЛан Україна» діє як одна з платформ для обміну інформацією з інноваційних технологій органічного виробництва та їх ефективного застосування.

На сьогодні до складу Асоціації входять 143 члени, з яких 54 – фермери, що займаються органічним виробництвом. Крім виробників до Асоціації також належать переробні підприємства, дистриб'ютори, наукові

та громадські організації. Структурно «БІОЛан Україна» містить два підрозділи: маркетинговий департамент, який, співпрацюючи із середніми та дрібними фермерами, допомагає реалізувати вироблену ними органічну продукцію, великим виробникам – знайти партнерів та джерела збуту продукції; а також консультаційний департамент (відділ дорадництва), що забезпечує інформаційну й наукову складову – від переходу на органічний вид виробництва до його активного впровадження. Основне завдання консультаційного департаменту полягає в якісному підвищенні рівня знань та наданні практичних навичок виробникам органічної продукції.

Протягом кожного року Консультаційним департаментом Асоціації надається близько 200 технологічних консультацій у різних регіонах України – проводяться демонстраційні покази, дні поля та відкритих дверей, тренінги та виїзди в господарства по всій Україні з метою популяризації органічного руху в Україні. Загалом, Асоціація «БІОЛан Україна» надає комплекс консультаційно-дорадницьких послуг виробникам, переробникам, закупівельникам, трейдерам, інвесторам, споживачам – залежно від їх потреб.

Не менш активну дорадницьку діяльність у сфері органічного виробництва здійснює Федерація органічного руху України. Основний напрям її діяльності – надання необхідної інформації про органічне виробництво. Вона надає послуги з консультування щодо систем, основних вимог, правил ведення органічного господарювання, допомогу в отриманні інформації щодо навчання в Центрах підготовки спеціалістів для органічного агровиробництва; пропонує безкоштовну участь у семінарах, конференціях, круглих столах, що проводяться нею в Україні; сприяє участі в міжнародних спеціалізованих виставках по органічному сільському господарству, міжнародних семінарах, конференціях із частковим покриттям витрат [5].

Асоціація «Дорада» як незалежна всеукраїнська громадська організація об'єднує суб'єктів дорадчої діяльності – сільськогосподарських дорадників, експертів-дорадників та дорадчі служби, які професійно займаються сільськогосподарською дорадчою діяльністю. Членами Асоціації є понад 500 професійних дорадників, 1000 експертів-дорадників та 30 сільськогосподарських дорадчих служб у 24 областях України і Автономній Республіці Крим [3].

Перехід на органічне виробництво є дуже важливим рішенням для будь-якого сільськогосподарського товаровиробника чи підприємця. Таке рішення досить часто призводить до змін у структурі бізнесу, його управлінні та фінансовій системі. Тому дуже важливо ретельно продумати цей процес. При цьому, необхідно звернути увагу на поради фахівців-дорадників у сфері органічного виробництва, які можуть надати будь-яку інформацію щодо вимог та переваг, процедуру сертифікації, маркетинг продукції тощо [2]. У зв'язку з цим, діяльність згаданих вище підприємств є вкрай важливою та актуальною.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумки, варто зазначити, що, зважаючи на значні перспективи розвитку органічного виробництва в Україні, подальше формування дієвої системи дорадництва в даному секторі економіки є першочерговим завданням.

Нагальною необхідністю є створення інститутів, які консультуватимуть і контролюватимуть діяльність суб'єктів виробництва органічної продукції на всіх стадіях виробничого процесу. У дорадчій діяльності щодо переходу виробників до органічного виробництва слід використовувати досвід інших країн шляхом надання необхідної інформації фермерам, організації та проведення їх навчання, тренінгів тощо.

Список літератури

1. Біолан-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.biolan.org.ua>
2. Капштик М.В. Перспективи органічного виробництва грибів в Україні [Електронний ресурс] / М.В. Капштик. – Режим доступу : <http://www.researchclub.com.ua>
3. Марков Р. Роль дорадчих служб у розвитку органічного руху в Україні. Напрацювання та плани [Електронний ресурс] / Р. Марков. – Режим доступу : <http://www.orgprints.org>
4. Назаренко М. Органічне землеробство здатне нагодувати весь світ [Електронний ресурс] / М. Назаренко. – Режим доступу : <http://sd.org.ua/node/21529>
5. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua>

Очерчено современное состояние органического производства в Украине, освещены его роль и значение, приведена характеристика деятельности отдельных предприятий, предоставляющих консультационно-информационные услуги производителям органической продукции.

Органическое производство, органические продукты, консультационно-информационная деятельность.

In the article the modern consisting of organic production is outlined of Ukraine, his role and value is lighted up, description of activity of separate enterprises which give consultative-informative services the producers of organic products is resulted.

Organic production, organic products, consultative-informative activity.